

**PARAFIALNE RADY DUSZPASTERSKIE
W PRAWIE PARTYKULARNYM
I PRAKTYCE DUSZPASTERSKIEJ
DIECEZJI KOSZALIŃSKO-KOŁOBRZESKIEJ**

Sobór Watykański II w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* naucza, że podobają się Bogu uświęcać i zbawiać ludzi nie pojedynczo, z wykluczeniem wszelkiej wzajemnej między nimi więzi, lecz uczynić z nich lud, który by Go poznawał w prawdzie i zbożnie Mu służył (9). Lud ten nazywa się Kościołem i jako cel swojego działania ma rozszerzanie na ziemi Królestwa Bożego. Wśród członków Ludu Bożego istnieje różnorodność – bądź to według funkcji, bądź też według stanu i określonego sposobu życia (13). Stąd też mówi się w Kościele o hierarchii kościelnej ustanowionej dla pasterzowania Ludowi (18) i o katolikach świeckich (30). Sobór Watykański zachęca, aby w dziele rozszerzania Królestwa Bożego wszyscy wierni bardzo ściśle współpracowali ze sobą. Do takiej współpracy na płaszczyźnie parafialnej wzywa między innymi w Dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*: „Niech świeccy przyzwyczajają się działać w parafii w ścisłej jedności ze swoimi kapłanami, przedstawiać wspólnocie kościoła problemy własne i świata oraz sprawy dotyczące zbawienia celem wspólnego ich omówienia i rozwiązania; współpracować w miarę sił we wszystkich poczynaniach apostołskich i misyjnych swojej kościelnej rodziny” (10).

Owocem nauki soborowej stały się liczne dokumenty i zbiory norm prawnych, wzywające wiernych świeckich do zrzeszania się w zespoły podejmujące posługę apostołatu oraz wspierające wysiłki duchownych. Na pierwszym miejscu należy wymienić Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku, który zaleca tworzenie Parafialnych Rad Duszpasterskich (PRD). Normy zawarte w KPK odsyłają z kolei do prawa partykularnego, ustanawianego przez biskupów diecezjalnych w poszczególnych diecezjach, dostosowanego do lokalnych zwyczajów, tradycji i realiów posługi duszpasterskiej.

Niniejszy artykuł stanowi próbę przyjrzenia się podstawom prawnym i ich zastosowaniu w działalności PRD na terenie diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej.

1. PRD w prawie partykularnym diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej

Diecezja koszalińsko-kołobrzeska powstała jako nowa kanoniczna organizacja kościelna w 1972 roku, w wyniku podziału terytorialnego dotychczasowej administratury gorzowskiej¹

W początkowej fazie istnienia nie posiadała ona swojego prawa partykularnego. W nowo powstałej diecezji korzystano z zarządzeń wydanych po 1945 roku w Gorzowie. Równocześnie sukcesywnie ustanawiano i wcielano w życie własne normy prawne, jednakże działo się to w stosunkowo wolnym tempie. W związku z pojawieniem się nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego, promulgowanego 25 I 1983 roku przez Ojca świętego Jana Pawła II, dotychczasowe zarządzenia zaczęły wymagać znacznych korekt. Stąd pojawiła się nagląca potrzeba zwołania Synodu Diecezjalnego, który dostosowałby obowiązujące w diecezji prawa do sformułowań zawartych w KPK²

Synod diecezjalny to zebranie wspólnoty ludzi należących do danego Kościoła partykularnego. Powinni w nim uczestniczyć kapłani i ludzie świeccy. Głównym celem, dla którego ma on obradować, jest ustanowienie praw dotyczących określonej diecezji³

Biskup diecezjalny ma prawo zwołania synodu zawsze, kiedy jest potrzeba i wymagają tego okoliczności zaistniałe w danym Kościele partykularnym. Przed podjęciem decyzji o jego powołaniu winien zapoznać się z opinią Rady Kapłańskiej⁴

Ignacy Jeż, pierwszy biskup nowo powstałej diecezji, w liście pasterskim z okazji Uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej – 6 VI 1985 roku – zapowiedział zwołanie I Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej (I SDKK)⁵ Prace synodalne były prowadzone przez cztery kolejne lata. Uroczyste zamknięcie I Synodu miało miejsce w kościele katedralnym, dnia 9 XII 1989 roku⁶

¹ Por. Paweł VI, Bulla *Episcoporum Poloniae coetus* z dnia 28 VI 1972, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 1(1973), s. 12–14; *Komunikat z 131 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 1(1973), s. 4–6; K. Dullak, *Podstawy prawno-organizacyjne Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, Koszalin 1996, s. 73–109; M. Czerner, *Kronika Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej 1972–1992*, Koszalin 1995, s. 13 i 359–361.

² Por. I. Jeż, *List pasterski Biskupa Koszalińsko-Kołobrzeskiego zapowiadający zwołanie I Synodu Diecezjalnego z dnia 6 VI 1985*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 13(1985), s. 205–207; K. Dullak, *Podstawy prawno-organizacyjne...*, dz. cyt., s. 149–155; M. Czerner, *Kronika Diecezji...*, dz. cyt., s. 178.

³ Por. KPK, kan. 460; kan. 462–468.

⁴ Por. KPK, kan. 461 § 1.

⁵ Por. I. Jeż, *List pasterski...*, dz. cyt., s. 206.

⁶ Por. *Uroczyste zakończenie Pierwszego Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 17(1989), s. 334.

Podczas I SDKK odbyło się siedem sesji plenarnych. W wyniku jego prac zostały uchwalone statuty, w których ujęto prawa partykularne diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Zostały one zatwierdzone i ogłoszone przez biskupa diecezjalnego zgodnie z kan. 466 KPK⁷

Nie zabrakło w nich miejsca dla kwestii PRD, których znaczenie dostrzegano od początku istnienia diecezji. Proces dojrzewania do podjęcia decyzji o ich powołaniu rozpoczął się jednak na długo przed synodem.

1.1. Sytuacja PRD przed Pierwszym Synodem Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej

PRD od początku stanowiły przedmiot zainteresowania biskupa diecezjalnego. Już na początku istnienia diecezji – w roku kościelnym 1974/1975 – tematem przewodnim programu duszpasterskiego były zagadnienia związane z zadaniami apostołskimi katolików świeckich w życiu parafii. Program ten został zatwierdzony przez Episkopat Polski⁸ W 1976 roku w KKWD wydrukowano pracę ks. prof. Ryszarda Kamińskiego, która poruszała temat PRD⁹ Artykuł ten stał się impulsem do powstania referatu wikariusza biskupiego – o. Piotra Mielczarka OFMConv. pt. *Przypomnienie o pracy Parafialnych Rad Duszpasterskich*, który został wygłoszony 29 XI 1977 roku podczas posiedzenia Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej. Odbyło się ono w Kurii Biskupiej Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej¹⁰ Prelegent w swoim wystąpieniu ukazał pięć aspektów działalności PRD: omówił ich charakter, sposób powoływania, cel i zadania, kompetencje oraz organizację¹¹

Po zakończeniu referatu nastąpiła żywa dyskusja między uczestnikami posiedzenia. W dyskusji tej wielokrotnie uwypuklano kwestię charakteru rad duszpasterskich. Ukazywano w sposób przejrzysty, iż PRD winny mieć wyłącznie charakter doradczy, a decyzja ostateczna zawsze należy wyłącznie do proboszcza. Podczas rozmowy poruszono również sprawę doboru członków PRD (co w społeczeństwie kontrolowanym przez aparat władzy komunistycznej nie było łatwe) oraz wskazywano na potrzebę troski ze strony duszpasterzy o ich właściwą formację duchową. Analizując wypowiedzi księży proboszczów

⁷ Por. *Dekret promulgujący Pierwszy Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej z dnia 9 XII 1989*, [w:] *Pierwszy Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, Koszalin 1990, s. VII.

⁸ Por. Episkopat Polski, *Program duszpasterski na 1974/75*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 2(1974), s. 332–342.

⁹ Por. R. Kamiński, *Parafialna Rada Duszpasterska*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 4(1976), s. 261–270.

¹⁰ Por. *Posiedzenie Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 5(1977), s. 350–352.

¹¹ Por. tamże, s. 351.

można jednak było dostrzec, iż wykazywali oni duży sceptycyzm w kwestii powoływania rad¹²

1.2. PRD w pracach komisji synodalnej

Pracą nad tworzeniem pierwszej księgi I SDKK, w której miała zostać podjęta tematyka PRD, zajęła się specjalnie do tego powołana komisja, w skład której weszły następujące osoby:

- przewodniczący: o. Piotr Tadeusz Mielczarek OFMConv.,
- wiceprzewodniczący: ks. Marian Błaszczuk,
- członkowie: ks. Jan Gariatowicz, ks. Stanisław Jankowiak SDB, ks. Bolesław Jewulski, ks. Włodzimierz Milewski, ks. Ryszard Teinert, ks. Antoni Zieliński, a jako przedstawiciele laikat: państwo Gabriela i Andrzej Cwojdzinscy oraz pan Władysław Szurko¹³

Wszelkie działania synodalnej komisji problemowej skoncentrowane były wokół wypracowania kanonu obowiązków i praw wiernych świeckich. Do jej zadań należało zatem przygotowanie projektów prawa diecezjalnego i instrukcji pastoralnych¹⁴

Dnia 17 XI 1987 roku miała miejsce III sesja plenarna I SDKK. Otrzymała się ona w Wyższym Seminarium Duchownym w Koszalinie. W czasie jej trwania omówiono między innymi projekty przygotowane przez wspomnianą komisję. Po dyskusji stwierdzono, że ukazane statuty należy dopracować i poprawić¹⁵. Można więc stwierdzić, że sprawa zaangażowania laikat w czasie prac synodalnych była traktowana bardzo poważnie.

Na V sesji plenarnej I SDKK – dnia 26 XI 1988 roku – większością głosów przyjęto projekt statutów o prawach i obowiązkach wiernych świeckich. Wynik głosowania przedstawiał się następująco: 77 głosów – za, 6 głosów – za „z poprawkami”¹⁶

¹² Por. tamże, s. 351.

¹³ Por. *Skład Komisji Pierwszego Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 13(1985), s. 271–272; K. Dullak, *Podstawy prawno-organizacyjne...*, dz. cyt., s. 152, 158, 162.

¹⁴ Por. *Regulamin prac synodalnych komisji przygotowawczych Pierwszego Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 13(1985), s. 272–274.

¹⁵ Por. *Sesja synodalna Pierwszego Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 15(1987), s. 361; M. Czerner, *Kronika Diecezji...*, dz. cyt., s. 228; *Kalendarium Synodu [w:] Pierwszy Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, Koszalin 1990, s. 224–227.

¹⁶ Por. *Kalendarium Synodu w: Pierwszy Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*, Koszalin 1990, s. 224–227; *Czynności Księdza Biskupa Ordynariusza za czas od 1 VIII do 31 XII 1988*, „Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne” 17(1989), s. 34–41.

1.3. PRD w dokumentach Pierwszego Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzesckiej

We wstępie do pierwszej księgi I SDKK została przybliżona nauka Soboru Watykańskiego II o współodpowiedzialności katolików świeckich za Kościół. Przypomniano, że każdy duszpasterz winien wspomagać świeckich i z zaufaniem powierzać im wszelkie parafialne zadania, które leżą w zakresie ich zdolności oraz kompetencji¹⁷

Z kolei we wstępie do III rozdziału zwrócono uwagę, że prezbiterzy nie mogą pozostawać bierni wobec realnych głosów doradczych ze strony ludzi świeckich. Z należnym szacunkiem, a wręcz z braterską miłością kapłani winni przyjmować te propozycje, które wysuwają ich parafianie. Dzięki takiej postawie mogą zapoznać się z opiniami różnych grup społecznych, według zasady: „każdy na swój sposób, ale dla wspólnego dzieła”¹⁸

W bezpośredni sposób zagadnieniu PRD poświęcone zostały statuty 75 i 76. W statucie 75 I SDKK wzywa się duszpasterzy, aby w swoich parafiach, jeżeli zachodzi taka potrzeba pastoralna, powoływali PRD¹⁹ Statut 76 informuje, iż normy regulujące działanie PRD określa osobny dokument – tymczasowy statut, który został zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego²⁰

Statut PRD w diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej umieszczono w aneksie dokumentów synodalnych²¹ Już na samym początku daje on odpowiedź na dręczące wielu duszpasterzy obawy co do zadań i kompetencji PRD. Podkreśla się bowiem, że PRD posiada jedynie głos doradczy w planowaniu oraz podejmowaniu wszelkiego rodzaju prac duszpasterskich. Zasada ta dotyczy również innych stowarzyszeń kościelnych, zarówno małych wspólnot, jak i wielkich organizmów duszpasterskich²²

Do kompetencji PRD nie należy zabieranie głosu i wypowiedanie się w sprawach personalnych dotyczących księży, jak również w kwestiach dotyczących operowania dobrami materialnymi parafii²³

Proboszcz, po wcześniejszym zasięgnięciu opinii współpracowników zarówno duchownych, jak i świeckich, może uznać, iż zachodzi potrzeba utworzenia w parafii struktur rady. Jeżeli zaś chodzi o sposób jej powoływania, to statut

¹⁷ Pierwszy Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzesckiej odwołuje się do licznych dokumentów soborowych – głównie do DA i KK. Por. *Pierwszy Synod Diecezji...*, dz. cyt., s. 1.

¹⁸ Por. *Pierwszy Synod Diecezji...*, dz. cyt., s. 16. Omawiany wstęp powołuje się na KK 37 i DK 9

¹⁹ Por. *Pierwszy Synod Diecezji...*, dz. cyt., statut 75; Por. KPK, kan. 536 § 1.

²⁰ Por. *Pierwszy Synod Diecezji...*, dz. cyt., statut 76; Por. KPK, kan. 536 § 2.

²¹ Por. *Pierwszy Synod Diecezji...*, dz. cyt., aneks nr 15.

²² Por. *Pierwszy Synod Diecezji...*, dz. cyt., aneks nr 15, pkt 1.

²³ Por. DA 10; Por. *Pierwszy Synod Diecezji...*, dz. cyt., aneks nr 15, pkt 6.

ufając roztropności i sumieniu duszpasterzy pozostawia im wolną rękę w działaniu. Nie wyklucza się powołania części rady z wyboru²⁴

Ilość członków PRD winna być uzależniona od potrzeb parafii. Statuty sugerują, aby PRD liczyły od 15–30 osób²⁵ Należy zadbać o to, aby w składzie PRD nie zabrakło miejsca dla: 1. księdza proboszcza, który na mocy powierzonej mu opieki nad parafią jest jednocześnie przewodniczącym PRD; 2. księży wikariuszy, którzy na mocy prawa są bezpośrednimi współpracownikami księdza proboszcza; 3. sióstr zakonnych; 4. braci zakonnych; 5. katechetek i katechetów; 6. przedstawicieli parafialnych grup charytatywnych; 7. przedstawicieli poradnictwa rodzinnego; 8. pracowników kościelnych; 9. przedstawicieli różnych grup modlitewnych oraz formacyjnych istniejących i działających na terenie parafii; 10. przedstawicieli różnych grup zawodowych.

Nie można dopuścić do tego, aby w skład PRD weszli ludzie, którzy nie cieszą się dobrą opinią wśród parafian, a co ważniejsze, by nie były to osoby na które zostały nałożone kary kościelne²⁶

Po wybraniu i ustanowieniu członków PRD proboszcz musi sporządzić piśmenną listę, w której znajdą się dane personalne wszystkich członków PRD. Listę jest zobowiązany dostarczyć do Kurii Biskupiej w ciągu miesiąca od daty jej powstania²⁷

Synod postanowił, że wszystko, co zostało uchwalone przez PRD działającą przy parafii, zyskuje swoją moc wówczas, gdy zostanie zaakceptowane i zatwierdzone przez proboszcza. Żadnej uchwały, która nie została zatwierdzona przez proboszcza, nie można wcielać w życie, a tym bardziej uważać ją za obowiązującą²⁸

Zebraniom PRD powinien przewodniczyć ksiądz proboszcz. Statut PRD przewidywał jednak taką ewentualność, że ze względu na rozliczne obowiązki duszpasterskie proboszcz może być nieobecny na spotkaniu PRD. Wówczas spoczywa na nim obowiązek wskazania innego kapłana, który będzie go godnie reprezentował²⁹

PRD jest wybierana w myśl postanowień synodalnych na kadencję trwającą trzy lata. Podczas danej kadencji istnieje możliwość przyjęcia nowych członków³⁰

²⁴ Por. tamże, pkt 2.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ Por. tamże, pkt 3–4.

²⁷ Por. tamże, pkt 5.

²⁸ Por. tamże, pkt 7.

²⁹ Por. tamże, pkt 8.

³⁰ Por. tamże, pkt 9.

Prawodawca mając na uwadze, że może dojść do sytuacji rozdzwiewu pomiędzy decyzjami proboszcza a postanowieniami PRD, a jednocześnie do powstania poważnego konfliktu, uznał za stosowne, aby takie sprawy w pierwszej instancji trafiały do księdza dziekana. W sporach poważniejszych rozjemcą ma być kuria diecezjalna³¹

Zebrania PRD winny być zwoływane w momencie zaistnienia potrzeb duszpasterskich. Należy jednak zadbać o to, aby odbywały się one co najmniej dwa razy w roku. W przypadku zaistnienia sytuacji i problemów, które wymagają szybkiego rozstrzygnięcia, proboszcz jako przewodniczący PRD, może zwołać jej nadzwyczajne zebranie. Takie spotkanie może być zwoływane, również na wyraźną prośbę większości członków PRD³²

Ostatni punkt statutu PRD mówi o możliwości zapraszania na spotkania PRD gości, którzy nie są jej członkami. Prawodawca ma tu na myśli przede wszystkim te osoby, które są ekspertami i rzeczoznawcami w dziedzinach, co do których pozostali członkowie PRD są mało kompetentni. Po wysłuchaniu rzeczoznawcy czy eksperta członkowie PRD będą w stanie podjąć mądre decyzje odnośnie zagadnień, które dotychczas były dla nich tematem nieznanym³³

Podsumowując interpretację wskazań zawartych w I SDKK należy stwierdzić, że w znacznej mierze stanowią one odzwierciedlenie przepisów zawartych w KPK oraz w dokumentach Soboru Watykańskiego II i Stolicy Apostolskiej.

2. Funkcjonowanie PRD na terenie diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej

W celu przedstawienia sytuacji rad w parafiach diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej posłużono się ankietą, do której zostały wybrane placówki zakwalifikowane w trzech grupach: 10 parafii wielkomiejskich, 10 parafii miejskich oraz 10 parafii wiejskich. Kryterium wyboru parafii stanowiło ich położenie: starano się, aby badane placówki znajdowały się we wszystkich rejonach diecezji. Do proboszczów został wysłany list i formularz badania ankietowego zawierający zestaw pytań dotyczących działalności PRD. Jednak nie wszystkie parafie odesłały wypełnione ankiety, a w kilku odesłanych poinformowano, że PRD nie istnieje. Stan badań ukazuje tabela 1.

Jak wynika z tabeli 1, ankietę wysłano do 30 parafii diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej. Odpowiedzi udzieliły 24 parafie, w których istnieją 22 PRD. Dzięki uzyskanym odpowiedziom dokonano oceny zastosowania norm prawnych i opisu działalności PRD.

³¹ Por. tamże, pkt 10.

³² Por. tamże, pkt 11–12.

³³ Por. tamże, pkt 13.

Tabela 1

Funkcjonowanie PRD w diecezji

	Liczba wysłanych ankiet	Liczba uzyskanych odpowiedzi (ankiet)	Liczba istniejących PRD
Parafie wielkowiejskie	10	9	8
Parafie miejskie	10	8	7
Parafie wiejskie	10	7	6

2.1. PRD w parafiach wielkowiejskich

Jak wynika z przeprowadzonej ankiety, PRD w parafiach wielkowiejskich mają już długoletnią tradycję. W większości badanych placówek duszpasterskich³⁴ powstanie PRD miało miejsce wiele lat przed wprowadzeniem w życie prawa partykularnego zawartego w statutach I SDKK. Bardzo często było ono związane z erygowaniem i tworzeniem się nowych parafii, które w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej powstawały głównie w latach 1980–1989.

W początkowej fazie swojej działalności PRD pełniły zadania związane z organizacją robót budowlanych i mobilizowaniem parafian do rozmaitych prac na rzecz powstającej parafii.

Członkowie PRD wybierani byli najczęściej w dwojaki sposób: z urzędu (50 %) oraz z mianowania dokonywanego przez księdza proboszcza (50 %). Ich liczba mieści się w przedziale od 15 do 35 osób. W żadnej z badanych parafii nie przeprowadzono wyborów na zasadzie oddania głosu przez każdego członka parafii. Księża proboszczowie sugerowali, że taki sposób wyboru jest trudny ze względu na dużą liczbę parafian.

W parafiach wielkowiejskich do grona PRD należą głównie: 1. ksiądz proboszcz jako przewodniczący PRD; 2. przedstawiciel księży wikariuszy (w 3 przypadkach) bądź wszyscy wikariusze (w 3 przypadkach); 3. przedstawiciele wspólnot i grup działających w parafii; 4. przedstawiciele pionu charytatywno-opiekuńczego; 5. przedstawiciele poradnictwa rodzinnego; 6. przedstawiciele oświaty parafialnej; 7. prawnik parafii; doradcy ekonomiczni parafii. Skład ten dobrze odzwierciedla zadania i cele, które realizują poszczególne PRD.

W czterech parafiach da się dostrzec, że z grona członków PRD zostały wyłonione różnego rodzaju zespoły czy komisje. Należy wśród nich wymienić:

- zespół społeczno-gospodarczy,
- zespół charytatywno-opiekuńczy,
- zespół oświatowy.

³⁴ Przez pojęcie parafii wielkowiejskich należy tu rozumieć wspólnoty parafialne znajdujące się w wybranych największych miastach diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Liczba mieszkańców w tych miastach zamyka się w przedziale: 40–115 tys.

W ankietach nie wspomniano niestety o żadnych komisjach czy zespołach podejmujących zadania natury stricte duszpasterskiej. Nie znaczy to jednak, że członkowie PRD nie zajmują się aktualnymi sprawami związanymi z duszpasterstwem w parafii. Wspólnie podejmują się organizacje rekolekcji wielkopostnych dla młodzieży szkolnej, poszukują możliwości zaangażowania świeckich w katechezę sakramentalną (głównie bierzmowanie i małżeństwo), od strony zewnętrznej organizują procesje (Boże Ciało, Wszystkich świętych, rezurekcja) itp. Z nadesłanych ankiet wynika, że PRD nie pozostają również obojętne wobec spraw dotyczących Caritasu, oświaty (funkcjonowanie szkoły katolickiej) i sportu (parafialny klub sportowy).

W większości parafii nie ma rad ekonomicznych, stąd jej kompetencje przejęła PRD. Wzrasta jednak świadomość potrzeby odrębności tych dwóch gremiów.

PRD przywiązują również bardzo dużą wagę do formacji swoich członków. Biorą oni czynny udział w rekolekcjach ogólnoparafialnych w okresie Adwentu i Wielkiego Postu. W sześciu parafiach są organizowane konferencje formacyjne dla członków PRD. W jednej spośród ankietowanych parafii organizowane są również trzydniowe rekolekcje zamknięte poza parafią. Wielu radnych uczestniczy w spotkaniach formacyjnych konkretnych grup modlitewnych i duszpasterskich, do których przynależą. Da się zauważyć pewną prawidłowość: im bardziej działalność PRD odbiega od sektora duszpasterskiego, tym formacja członków jest słabsza.

Kadencja PRD w parafiach wielkomiejskich nie przekracza okresu trzech – czterech lat. W ankietowanych parafiach członkowie PRD często zostają wybierani na drugą kadencję. Nie jest to oczywiście regułą. Trzeba dodać, że w takich przypadkach skład osobowy PRD często ulega przynajmniej niewielkim zmianom. W jednej z badanych parafii PRD po rocznym funkcjonowaniu została rozwiązana przez proboszcza, ze względu na antagonizmy między świeckimi członkami rady. Nowej rady nie powołano.

Częstotliwość spotkań PRD jest w dużej mierze uzależniona od potrzeb danej parafii. Radni spotykają się według zaleceń statutu PRD zamieszczonego w I SDKK – przynajmniej dwa razy w roku. Jedna z rad organizuje swoje posiedzenia co dwa miesiące.

Podsumowując wiadomości o działalności PRD w parafiach wielkomiejskich diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej należy stwierdzić, że podejmują się one bardzo rozlicznych i pożytecznych dla duszpasterstwa inicjatyw. Z drugiej strony, członkowie rady wielokrotnie skupiają się na działaniach, które powinna przejąć rada ekonomiczna. Niewątpliwie nie pozostaje to bez wpływu na zaangażowanie w dzieła o charakterze duszpasterskim.

2.2. PRD w parafiach miejskich

Powołanie PRD w ankietowanych parafiach³⁵ następowało w latach 1985–1995. Wybór członków dokonywany był głównie spośród parafian zaangażowanych w rozmaite grupy parafialne. W trzech przypadkach przeprowadzono wybór drogą oddania głosu przez każdego parafianina. W tę formę wyboru zaangażowało się nie więcej niż 30 % parafian, co odpowiada przeciętnej frekwencji na mszach niedzielnych w tychże parafiach.

W parafiach miejskich skład PRD wynosi od 10 do 20 osób. Radni wybrani przez parafian, to na ogół ludzie szczerze wierzący i prawdziwie praktykujący, których obecność w PRD jest mile widziana przez duszpasterzy.

Spotkania PRD odbywają się dwa – cztery razy w roku. Głównym ich inicjatorem są duszpasterze. W tym zakresie zauważalna jest większa bierność w porównaniu z parafiami wielkomiejskimi.

Zagadnienia poruszane podczas spotkań PRD związane są ze sprawami dotyczącymi duszpasterstwa parafialnego i w znacznym stopniu z zagadnieniami ekonomiczno-gospodarczymi. Omawiane są kwestie dotyczące katechizacji, liturgii, przedsięwzięć duszpastersko-kulturalnych (np. tydzień kultury chrześcijańskiej, koncerty chórów i zespołów muzycznych). Aż w czterech parafiach w czasie obrad dominuje tematyka ekonomiczna. W dwóch parafiach, w których nie istnieją struktury Caritas, wybrani członkowie rady zajmują się posługą charytatywną. Często zdarza się, że mężczyźni wchodzący w skład PRD angażują się w służbę liturgiczną: są nadzwyczajnymi szafarzami Komunii świętej, lektorami, zbierają tacę itp.

W dwóch parafiach na spotkania formacyjne PRD zapraszani są prelegenci, zarówno duchowni jak i świeccy, których głównym zadaniem jest uwrażliwienie członków PRD na aktualne problemy religijne, społeczne, wychowawcze, a nawet zdrowotne.

Formacja ludzi zaangażowanych w PRD w trzech parafiach opiera się głównie o Mszę świętą, celebrowaną albo dla samej rady, albo dla wszystkich grup duszpasterskich w parafii. Podczas takiej Eucharystii radni wykazują się zaangażowaniem w przygotowanie liturgii: przygotowują śpiewy i czytania liturgii słowa, procesję z darami ofiarnymi itp.

Kadencja PRD w tego typu parafiach trwa od trzech do sześciu lat. Księża proboszczowie zauważają jednak, że jej wydłużanie nie stanowi najlepszego rozwiązania, bo wiąże się z ryzykiem popadania członków rady w stagnację i znudzenie. Z drugiej strony duszpasterze sugerują, że bardzo trudno jest o zaangażowanie nowych osób.

³⁵ Ankietę wysłano do parafii znajdujących się w miastach, na terenie których zamieszkuje od 5 do 27 tys. mieszkańców.

2.3. PRD w parafiach wiejskich

PRD w badanych placówkach wiejskich powstawały w latach 1988–2000, a zatem w przeciągu dłuższego okresu niż rady w parafiach miejskich.

Wybory do PRD w ankietowanych parafiach polegały głównie na mianowaniu wszystkich członków rady przez proboszcza. W trzech przypadkach zastosowano metodę zbierania głosów wśród wiernych.

Wybrane rady liczą od dziesięciu do siedemnastu członków. W każdej wiejskiej parafii jest zazwyczaj kilka kościołów filialnych, stąd w składzie wszystkich PRD są przedstawiciele tychże filii. Zdecydowanie bardziej niż w miastach, do gremium rady powołuje się reprezentantów samorządu lokalnego – sołtysów, wójtów itp.

Częstotliwość spotkań PRD w parafiach wiejskich, ogranicza się do jednego bądź dwóch spotkań w ciągu roku. Zbiera się wówczas cały skład PRD, który w przypadku trzech parafii podzielony jest na zespoły zgrupowane wokół filii. Radni w znacznej mierze zajmują się sprawami remontowymi w kościele parafialnym i kościołach filialnych; podejmują kwestię opłat za dzierżawę ziemi parafialnej. PRD organizują odpusty parafialne i festyny, jednakże działalność ta posiada raczej charakter kulturalno-rozrywkowy. O wiele trudniej jest o inicjatywę świeckich w parafiach, w których poprzednio funkcjonowały PGR-y, a dziś panuje bezrobocie i różnego rodzaju patologie.

Z badań ankietowych, które nadesłali księża proboszczowie, można wnioskować, że formacja członków ma dwie formy: prostą i zorganizowaną. Forma prosta związana jest z zachętami i propozycjami proboszcza do podjęcia lektury ciekawych książek i prasy katolickiej oraz do systematycznego i gorliwego uczestnictwa w praktykach religijnych. Metoda formacji zorganizowanej obejmuje natomiast rekolekcje, dni skupienia oraz wspólne pielgrzymki, które w parafiach wiejskich są jednak organizowane rzadko (dwa przypadki).

Czas trwania kadencji PRD w parafiach wiejskich wynosi od trzech do sześciu lat. W kilku radach pojawiła się niebezpieczna tendencja do rezygnacji z członkostwa. W takiej sytuacji pozostali członkowie PRD, w porozumieniu i przy współpracy z księdzem proboszczem, jeszcze podczas trwania kadencji, ogłaszali nabór nowych kandydatów. W niektórych przypadkach doboru nowych uczestników PRD dokonywał sam ksiądz proboszcz.

2.4. Osiągnięcia i problemy w działalności PRD

Dla lepszego podsumowania opisu działalności PRD w diecezji koszalińsko-kołobrzeszkiej należy zwrócić uwagę na nadzieje i obawy oraz przeszkody, z którymi spotykają się ich członkowie.

W ankiecie zawarte były następujące pytania dotyczące poruszanej tematyki:

- 1) Na jakie przeszkody natrafia PRD w swojej działalności?
- 2) Jak Ksiądz Proboszcz ocenia skuteczność funkcjonowania PRD?
- 3) Jak Ksiądz Proboszcz ocenia swoją współpracę z PRD?
- 4) Inne spostrzeżenia i uwagi.

Analizując wyniki badań, trzeba stwierdzić, że działalność PRD w każdej parafii jest rzeczą konieczną. Przez aktywizację ludzi świeckich, w tym przypadku członków PRD, dochodzi do zdynamizowania życia Kościoła we wszystkich aspektach jego posługi.

Dzięki współpracy ze świeckimi, duszpasterze w badanych parafiach zyskali możliwość lepszego zapoznania się z potrzebami i codziennymi problemami swoich wiernych. Ludzie zaangażowani w działalność rady, w sposób bardzo otwarty mówią o problemach osób zamieszkałych na terenie parafii, zarówno tych materialnych jak i duchowych. Księża proboszczowie mają dzięki temu szansę dostrzeżenia naglących potrzeb wielu parafian, a co za tym idzie, mogą do nich wyjść z propozycjami zaradzenia trudnej sytuacji. Mogą poznać rodzące się oczekiwania i nadzieje.

Niegdyś cały ciężar prowadzenia parafii spoczywał na barkach księdza proboszcza. Ludzie świeccy nie angażowali się w życie Kościoła. Z drugiej strony duszpasterze nie liczyli na dużą pomoc świeckich. Dziś w tym względzie nastąpiło zdecydowane ożywienie. Niestety dotąd nie we wszystkich parafiach powołano rady. Przyczyn takiego stanu należy doszukiwać się w sceptycyzmie lub niechęci duszpasterzy, ale i w oporach wśród wiernych.

Wielkim problemem, z którym borykają się PRD, jest brak konkretnego modelu ich funkcjonowania. O ile stopień zaznajomienia z normami prawnymi jest dość duży, o tyle trudno jest znaleźć konkretne formy działania duszpasterskiego.

Z ankiet wynika, że zdecydowanie łatwiej funkcjonują rady w dużych miastach. Służy temu bogactwo osobowości wśród wiernych. Wydaje się jednak, że aktywność PRD w znacznym stopniu uzależniona jest od duszpasterzy – od ich życzliwości, inicjatyw i dobrych chęci.

Ogromnym mankamentem jest pomieszanie kompetencji rad. O ile w pierwszej badanej kategorii (parafie wielkomiejskie) aktywność duszpasterska PRD jest wyraźna, o tyle w parafiach wiejskich koncentruje się głównie na sprawach, które powinna podjąć rada ekonomiczna. Trudno w tym miejscu wskazać konkretne przyczyny braku takich rad. Zauważalne jest, że im bardziej rady zajmują się tematyką nie związaną z duszpasterstwem, tym trudniej o dobrą formację ich członków.

Najczęściej wymienianą przeszkodą w funkcjonowaniu rad jest brak środków materialnych na realizację planowanych zadań. Zdarza się, że na kanwie działalności rady pojawiają się nieporozumienia. Bywa, że trudno jest o jedność myślności wśród samych jej członków (co w jednym, wspomnianym przypadku

stanowiło powód zaprzestania działalności). Inny problem stanowią opinie ludzi wrogich Kościołowi, którzy uznają radnych za sprzymierzeńców duchowieństwa w procesie klerykalizacji społeczeństwa.

We wszystkich parafiach na czele rady stoi ksiądz proboszcz. Sami duszpa-sterze przyznają, iż niejednokrotnie obawiają się, by świeccy nie ingerowali w kompetencje duchownych. Pozytywnym symptomem jest wyodrębnianie się wewnątrz rad komisji tematycznych.

Kwestię ilości członków, długości kadencji i częstotliwości spotkań odzwierciedla tabela 2.

Tabela 2

Struktura PRD

	Liczba osób w PRD	Kadencja PRD (w latach)	Częstotliwość spotkań w ciągu roku
Parafie wielkomiejskie	15 – 35	3 – 4	2 – 6
Parafie miejskie	10 – 22	3 – 6	2 – 4
Parafie wiejskie	10 – 17	3 – 11	1 – 3

Z tabeli 2 wynika, że w ukazanych aspektach działalność rad jest raczej zgodna ze wskazaniem zawartymi w kościelnych normach prawnych. Na funkcjonowanie rad niezbyt pozytywnie wpływa przedłużanie ich kadencji oraz brak zmian personalnych wśród członków.

Trudno stwierdzić, na ile wyniki ankiety odzwierciedlają sytuację w całej diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Taki osąd domagałby się obszernego studium socjologiczno-pastoralnego. Ukazana sytuacja PRD budzi nadzieję na jeszcze większe wzmocnienie ich roli we wspólnotach parafialnych, ale domaga się również zmian eliminujących występujące mankamenty. Choć działalność świeckich czasem budzi obawy wśród kapłanów, to jednak powinna być utożsamiana z nadzieją na odnowę działalności Kościoła w trzecim tysiącleciu³⁶

³⁶ Podstawą do tak daleko posuniętego wniosku jest szereg publikacji, które pojawiły się na łamach różnego rodzaju czasopism. Należy wśród nich wymienić: R. Kamiński, *Parafialna Rada Duszpasterska w Austrii w świetle badań socjologicznych*, „Collectanea Theologica” 52(1982) fasc. 3, s. 127–137; J. Mariański, *Kontrowersje wokół roli świeckich w parafii*, „Życie Katolickie” 6(1987) nr 7, s. 83–101; A. Dunajski, *Wierni świeccy w parafii...*, art. cyt., s. 43–54; K. Kalinowski, *Współpraca ze świeckimi...*, art. cyt., s. 141–145; E. Górecki, *Posługa proboszcza w parafii...*, art. cyt., s. 297–310; W. Auleytner, *Niektóre problemy działania...*, art. cyt., s. 17–28; W. Aymans, *Konieczność zmian w określonych dziedzinach*, „L’Osservatore Romano” (wyd. polskie) 19(1998) nr 12, s. 41–43 i wiele innych.

Dla skuteczności odnowy Kościoła potrzebne jest trwanie we wspólnej komunii duchownych i laikatu, wzajemna cierpliwość oraz otwartość. Potrzeba też – większego może niż dotychczas – odszukiwania idei oraz sensu ustanawianych praw, które mają służyć rozbudzeniu i należytemu ukierunkowaniu form aktywności eklezjalnej. Nie należy przy tym zapominać, że świeccy, nawet wówczas gdy są wybrani z zastosowaniem kryteriów reprezentatywności lub demokracji, nie są reprezentantami typu parlamentarnego, ale zostali wybrani dla zaświadczenia o wierze i dla wspomagania, zgodnie z posiadaną wiedzą, a także kompetencjami. Refleksja nad tymi postulatami i potrzebami wydaje się szczególnie aktualna w chwili, gdy Kościół staje przed pytaniem o swoje miejsce w nowej sytuacji demokracji oraz pluralizmu społecznego.